

Ferdinand von Wrangell'i nimeline
Roela Põhikool

LÄBI RASKUSTE...

Kodu-uurimistöö

Koostaja: Anni Sihver (9. klass)
Marja-Liisa Kaljuvee (9. klass)

Juhendaja: Maret Tralla

Roela 2004

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. PÕLLUMAJANDUSREFORM JA SELLE TAGAJÄRJED ROELAS	4
1.1. Roela sovhoosi ajaloost	4
1.2. Roela sovhoosi põllumajandusreformist.....	6
1.3. Osaühing Roela Põllumajandus (OÜ Roela PM)	8
1.4. Aktsiaselts Roela Linnukasvatus	9
1.5. Aktsiaselts EHEL.....	11
1.6. Aktsiaselts ROELA EHITUS	11
1.7. Aktsiaselts RVF	12
1.8. Aktsiaselts Roela Soojus.....	13
1.9. MTÜ ROELA RAHVA MAJA	14
1.10. Meenutusi põllumajandusreformist Roelas	16
2. KUIDAS ELAD, ROELA	17
2.1. Soone talu taastamisest	17
2.2. Kabrani 1 talu elab	20
2.3. Leonhard Jürgenson – Roela küla esimesi talunikke.....	21
2.4. Palasi metsade vahel uitavad lihaveised	23
2.5. Talunik Jaan Neelokse	24
2.6. Robert Jürgensoni Röstleri talu.....	25
2.7. Osaühingu JASSI METS tegevusest.....	26
2.8. Osaühing METSLERIS	27
2.9. Osaühing AUTO RASIVERE	27
2.10. Oru Talu	29
2.11. Riine Org'i Roela apteek	30
2.12. Maarahvas oma tohtrit ei pelga.....	32
2.13. Valdur Karu lugu	35
KOKKUVÕTE	37
KASUTATUD ALLIKATE JA KIRJANDUSE LOETELU	38

SISSEJUHATUS

Käesolev kodu-uurimistöö „Läbi raskuste...” viib meid lähiminevikku, aastatesse, kus maa-inimene sattus tormiste muutuste keerisesse, mis mõjutas oluliselt elu Roelas.

Antud töö kirjutajatena huvitusime, mis on saanud kunagisest suurmajandist, Roela sovhoosist ja millega tegelevad inimesed, kes jäid sovhoosi likvideerimise tõttu tööta; tahtsime saada pilti, mil määral arenes ettevõtlus ning kuidas on uutes tingimustes toime tulnud kultuuri- ja meditsiiniuasutustes.

See kõik on meie küla ajalugu, mida peab jäädvustama tulevastele põlvedele.

Töö on jaotatud kaheks suureks peatükiks. Esimene peatükk „Põllumajandusreform ja selle tagajärjed Roelas“ annab ülevaate, kuidas reformikava järgi reorganiseeriti Roela sovhoos 30. aprillil 1993. aastal. Saame teada, missugune oli aktsiaseltside ja osäühingute tegevus ning mis neist on saanud. Meil on palju ettevõtlikke inimesi, kes on leidnud tegevuse enese teostamiseks. Mõningatest nendest räägivad teise peatüki „Kuidas elad, Roela“ leheküljed.

Uurimistöö põhineb suures osas mälestustel, lisaks veel ajakirjanduses ilmunud artiklitel ja suulistel meenutustel. Selle töö valmimiseks andsid oma osa paljud Roela inimesed. Tänu neile see töö valmiski.

1. PÕLLUMAJANDUSREFORM JA SELLE TAGAJÄRJED ROELAS

1.1. Roela sovhoosi ajaloost

Roela sovhoos on moodustatud Roela riigimõisa baasil 1944. a. Siis oli üldpindala 153 ha.

Ajavahemikus 1944-1955 püüdsid sovhoosi juhtida 7 direktorit (August Paas – Roela Riigimõisa ajutine direktor k.t., Joosep Amer, ... Aari, Nikolai Hongonen, ... Janson, Eduard Alba ja Heino Parkja) ja alles siis, kui juhikohale kinnitati Taimo Uuetalu, hakkas elu sovhoosis edenema.

Peale T. Uuetalu aastatel 1979-1993 olid direktoriteks veel Matti Merede, Koit Saarepera, Mati Rillo ja Enn Männapuu.

Kartulivõtt u. 1950. a. paiku. Esiplaanil vasakul Taimo Uuetalu, paremal Mart Järvelt.

1956. a. liideti sovhoosiga Murrangu ja V. Kingissepa nim. kolhoosid, mille tulemusena sovhoos omandas enam-vähem lõplikud piirid (üldpindala 4210 ha, haritavat maad 2700 ha, töötajate arv 350). Tootmissuunaks oli tõulinnu- ja tõuveisekasvatus.

Heinapaki vedu 1960-ndate II poolel. Autojuht Uno Neelokse, traktorist Ülo Kuusemets ja koormategija Urmas Pähelbu.

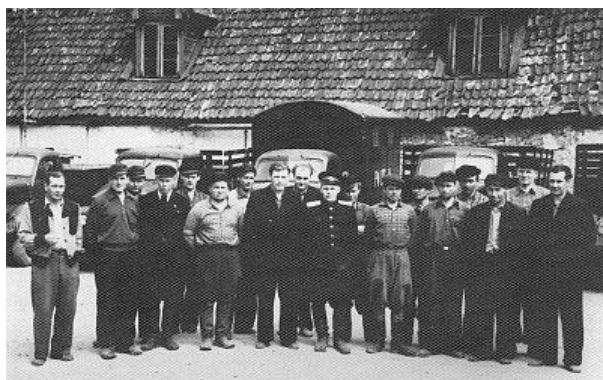
Teravilja külvamine 1960-ndate I poolel. Külvikumees Raul Potti.

Kartuli sorteerimine 1960-ndate I poolel. Tagaplaanil keskel Taimo Uuetalu.

Roela sovhoosi autode ülevaatus mõisa aida ees 1957. a.

Autojuhid ja spetsialistid 1957. a. Paremal esimene Taimo Uuetalu.

Kanakasvatusega tehti algust 1955. a. Roela oli esimesi majandeid, kus alustati kanamunade tööstuslikku tootmist. 1969. a. liideti Roelale veel Rakvere haudejaam ja kanakasvatuse põhisuunaks sai haudemunade tootmine.

Kalkunifarmi rajamist alustati 1972. a. 1977. a. kuulub Roela sovhoosile ka Tartu haudejaam. 1979. a. hakati tootma ka broileriliha.

Roela sovhoos oli üks väheseid rajooni majanditest, kus kasvatati eesti puhast tõugu veiseid. Tõhusa aretustöö tulemusena saadi siin vastupidavad loomad, kelle keskmine väljalüps aastas oli 4300 kg.

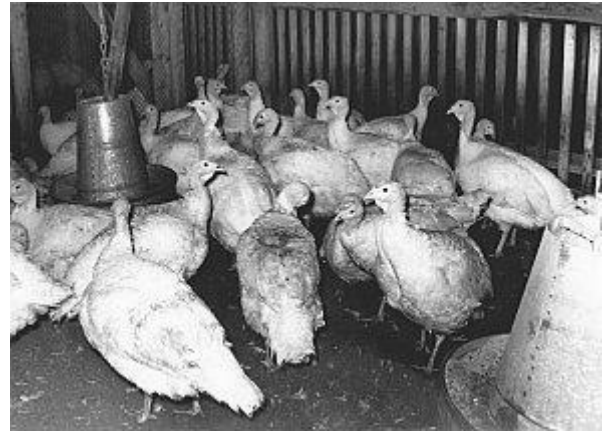
Taimekasvatajate peaülesandeks oli kindlustada loomakasvatus söötadega.

Kanamunade sorteerimine; paremal Elfriede Sõna, vasakul Pärja Vahtra.

Leida Matsalu töö kalkunifarmis 1980-ndatel.

Kalkunid farmis 1980-ndate II pool.

Kanad farmis 1990-ndatel.

Sovhoosi algusaastatel pööras juhtkond suurt tähelepanu eelkõige tootmishoonete ehitamisele: linnukasvatajad said 12 kanalit, põhjalikult remonditi lautasid Tammikul, Pukal ja majandi keskuses. Elamuehitusega hakati tõsisemalt tegelema 1960-ndatel aastatel, mil valmis ridamisi 8 elumaja. Ehitustempo kasvas järgmistel aastatel veelgi ning mugavustega korterite arv jõudis sadadesse. Samal ajal jätkus ka tootmishoonete ehitamine (Rasivere ja Tammiku suurfarmid, uued lindlad kanafarmis, lao- ja garaažihooned jm.). Valmis sai ka sauna korpus, hoonet käiku anda aga ei jõutud – põllumajandusreform lõpetas ehitustööd.

Sovhoosi eksisteerimise ajal sai Roela rahvas endale avara klubi, kena lauluväljaku ning igati kaasaegse koolimaja.

Roela sovhoosi kontor asus endises mõisahoones. See omapärase arhitektuuriga puithoone on seestpoolt spetsialistide kabinettideks ümber ehitatud. Veidi on saanud kannatada ka esialgne väline ilme. Peale kontoriruumide asus hoones veel raamatukogu, teeninduspunkt, õmblejad, juuksur, kohvik. Hoone ümbruses on säilinud põlispuud, park ja väike tiik. Pargi äärde püstitati 1970. a. väike mälestusmärk kuulsale maadeuurijale Ferdinand von Wrangellile tema 100. surma-aastapäeva puhul.

30. aprillil 1993. a. sai senisest Roela sovhoosist õiglusjärglasena Roela Varahoidja, kes pidi lõpetama põllumajandusreformi. (4.1., 2)

1.2. Roela sovhoosi põllumajandusreformist

Põllumajandusreformi käigus toimub põllumajanduses üleminek talumajapidamisele ja muule eraomandusel rajanevale ettevõtlusele.

Roela reformikomisjoni valiti:

1. Milvi Uuetalu
2. Jaan Mäits
3. Toomas Väinaste
4. Tõnu Esko
5. Leo Uigru
6. Toomas Moor
7. Toomas Riiberg
8. Ene Loik
9. Heino Laanaru
10. Vallo Kruusimägi

Reformikomisjoni põhiülesanded olid järgmised:

1. tagab ühismajandi vara inventariseerimise;
2. teeb kindlaks ühistatud vara koosseisu ja maksumuse ning otsustab selle tagastamise või kompenseerimise;
3. esitab kohaliku omavalitsuse volikogule ettepanekud elanike sotsiaalseks ja kultuuriliseks teenindamiseks vajalike varade munitsipaliseerimise kohta;
4. teeb kindlaks riigi osa ühismajandi varas;
5. teeb kindlaks õigustatud subjektide ringi ja neile kuuluva varaosa suuruse;
6. kontrollib ühismajandi tegevuse seaduslikkust reformi läbiviimise perioodil ja õigustatud subjektide huvide realiseerimist;
7. vaatab läbi ja annab oma nõusoleku ühismajandi reorganiseerimise või likvideerimise kava elluviimiseks;
8. täidab teisi põllumajandusreformi seadusest ja muudest normatiivaktidest tulenevaid ülesandeid.

Inge Mägedi (Roela Varahoidja) jutustab Roela sovhoosi viimasest aastast ja majandi reformikavast. Roela sovhoosi andmed 1992. a. kohta olid järgmised:

Kasum: 146 tuhat krooni
Põhivarasid: 3444 tuhat krooni
Toodangud: piim – 15 888 ts
teravili – 8935 ts
kartul – 3176 ts
munad – 6406 tuhat tk.

Kokku oli maad 3496 hektarit, sealhulgas haritavat maad 2150 hektarit.

Loomade arv: hobused – 6
veised – 964
linnud – 40 120
Tehnika: traktorid – 37
autod – 46
kombainid – 7

Reformikava järgi reorganiseeriti majand ja eraldumine Roela sovhoosist toimus 30. aprillil 1993. a.

1. Roela Varahoidja – varad 280 943 krooni. Ei ole kaetud osakutega. Võlakiri 842 656 krooni.
2. Osaühing Roela PM – varasid 1 397 273 krooni eest, neist kaetud osakutega 714 446 krooni ja võlakiri 682 827 krooni Roela Varahoidjale.
3. AS Roela Linnukasvatus – varasid 891 687 krooni, neist kaetud osakutega 731 858 krooni ja võlakiri 159 829 krooni Roela Varahoidjale.
4. AS EHEL – varasid 196 840 krooni, need on kaetud osakutega.
5. AS Roela Ehitus – varasid 55 495 krooni, need on kaetud osakutega.
6. AS RVF – varasid 2755 krooni, need on kaetud osakutega.
7. ME Roela Soojus – varasid 969 060 krooni, üle antud Vinni vallale.
8. Ühistu Roela Rahva Maja on mittetulundusfirma, varad on Roela Varahoidja bilansis.

Samuti on üle antud Vinni vallale Roela tänavavalgustus, heakorrastatud teed ja tuletõrje seadmed. (1.1.8., 3-4)

Roela Varahoidja Inge Mägedi 1994. a.

1.3. Osaühing Roela Põllumajandus (OÜ Roela PM)

OÜ Roela PM esimeheks valiti Toomas Väinaste ja tegevdirektoriks Toomas Riiberg. Alustati tervikvara kogumaksumusega 139 723 krooni, sealhulgas järelmaksukohustus Roela Varahoidjale 682 827 krooni. Töötajad paigutasid osakuid 1993. a. mais 728 321 krooni ulatuses. (1.1.8., 7-8)

OÜ Roela PM moodustati aprillis 1993 sovhoosi reorganiseerimise käigus ning selles jätkati looma- ja taimekasvatusega. Ettevõtte sai endale hallata Taga-Tammiku, Rosenthali, Rasivere

ja Viru laudad, remonditöökoja ja naftalao. Veiseid oli 802, neist lehmi 379 ja noorloomi 423. Ajutine maakasutusleping Vinni vallaga tehti 1426 hektari peale. Teravilja alla pandi 616 hektarit, kartulit kasvatati 20 hektaril, ülejäänud oli heina- ja karjamaad. Töötajaid oli 77, sealhulgas spetsialiste 8. Aastatel 1993-1998 ulatus realiseerimise maht 1,9-2,7 miljoni kroonini.

Sel ajal vireles põllumajandus pidevalt peost suhu elades. Pangast saadi lühiajalist laenu, mis suudeti tähtaegadeks tasuda. Alates 1998. aastast algas aga realiseerimishindade järsk langus. Piima kokkuostuhind vähenes 24 % ja teravilja osas koguni 60 %. Samal ajal kallinesid küte ja elekter kahe- ja isegi kolmekordseks. Tekkisid rahalised raskused.

Kartulivõtt 1990-ndate I poolel.

7. juunil 1999. a. võtsid osanikud vastu otsuse Roela PM lõpetamiseks ning algas likvideerimine. Kogu Eestis oli loomade massiline vähendamine, nii et lihakombinaatides olid poole aasta pikkused järjekorrad. Meie õnneks leidis veel inimesi, kes olid valmis sõlmima rendilepinguid. Rasivere lauda omandas OÜ Roela Suurtalu, kes sai 254 looma, neist 188 lüpsilehma. Teine suurem ostja oli talunik Leonhard Jürgenson, omandades Viru noorkarjalauda ja 82 noorlooma.

Viljakoristus 1990-ndate I poolel.

Töölepingud lõppesid 33 inimesel, kes pidid leidma edasielamiseks ja laste koolitamiseks uued elatusvahendid. Pensioniikka jõudvaid inimesi oli lahkujate seas vaid kolm. Töökohti maal lihtsalt ei ole ja linnagi ei oota sind keegi, sest vanus ja oskused seavad oma piirid.

OÜ Roela PM likvideerijad selgitasid: „OÜ Roela PM-i likvideerimise alguseks, so. 7. juuniks 1999 oli majandil võlgu kokku 1 101 000 krooni. Sellest 780 000 krooni kütte, elektri, sotsiaalmaksu, üksikisiku tulumaksu, töötasude ja muude teenuste eest ning 321 000 krooni viimaste palkade ja

koondamistasude eest, mis suudeti välja maksa. Suurimaks võlaks oli Eesti Maapanga laen 300 000 krooniga. Laenu tagasimakse jõuetus tekkis 1998. a. sügisest: järsk kokkuostuhindade langus nii piima kui teravilja osas ning juhatus saamatus (kontroll tegevjuhtide ja aruandluse üle).“ (1.1.7.)

1.4. Aktsiaselts Roela Linnukasvatus

Roela Linnukasvatus alustas oma tegevust 1. mail 1993. a. Aktsiaseltsi ülesandeks oli kanamunade ja linnuliha tootmine ning realiseerimine. Roela Linnukasvatuse juhatuses esimees oli

Enn Männapuu ja liikmed Eldur Lepik, Endel Moor, Maie Sirila, Eili Rahe, Maret Rikma. Aktsiaseltsi tööliste arv oli algul 32, lõpuks 16. Tegevuse alguses oli 31 597 kana ja 11 594 noorlindu. Kanatõugudeks olid valge leghorn ja isa brown (tibud). Peale kanade oli aktsiaseltsil 130 ha maad, millest 110 ha oma maad ja 20 ha rendimaad. Seda maad kasutati söödateravilja kasvatamiseks. (1.1.8., 20)

Endine zootehnik Tiina Harjo kirjutab: „Roela sovhoosi ajal oli linnufarm koos haudejaamaga (Tõrmas) peamine tuluallikas, uskusiid paljud inimesed ka aktsiaseltsi edusse ning paigutasid oma tööaastad AS Roela Linnukasvatus aktsiaseltsi ja võlakirjadesse. Töö kulges farmis endises rütmis. Venemaa turu ärajäämisega lõppes ka haudejaama aktiivne tegevus. Tibu hautati veel vaid oma farmi järelkasvuks ja tehti mõned tellimustööd ning kevadeks erasektorile müügiks. Suurimaks mureks oli munade realiseerimine ja seda eriti suvekuudel. Kuna puudusid jahedad hoiuruumid munade säilitamiseks, osa toodangust lihtsalt riknes. Samuti ei sõlmitud regulaarselt lepinguid turustusorganisatsioonidega. Nii rändas osa munatoodangust varestele maiusroaks. Samas kimbutasid ka haigused, eriti põrandakanalates. Munadele turu otsimiseks tuli korduvalt läbi helistada kõik suuremad ja väiksemad kauplused ning kaubalaod nii oma maakonnas kui ka kaugemal. Kuna pakkumine ületas nõudluse, dikteeris enamasti hinna kauplus. Samal ajal tõusid söötade, kütuse, elektri jt. hinnad. Muna realiseerimise hind aga sõltus oluliselt sellest, kui palju Venemaalt odavat muna sisse veeti. Rahalised raskused aina kasvasid ja oli kuulda pankrotiähvardust. Mingisugust majanduslikku analüüsi ei tehtud. Ainuke aktsionäride üldkoosolek toimus 4 aastat peale AS Roela Linnukasvatus moodustamist. See kutsuti kokku aktsionäride, tööliste ja võlakirjade omanike nõudmisel. Koosolek toimus 1997. a. mais. Midagi konkreetset aktsiaseltsi tuleviku kohta ei otsustatud. Moodustati komisjon, kes pidi tegema ettepaneku aktsiaseltsi edasise töö kohta. Järgmise koosoleku tähtaeg lepidi kokku, see pidi toimuma kahe nädala pärast. Rahvas kogunes ettenähtud päeval rahvamajasse. Nende seas oli arvukalt auväärses eas inimesi, kes olid oma tööaastad paigutanud AS Roela Linnukasvatus aktsiaseltsi ja võlakirjadesse. Kes aga üldkoosolekule tulemata jäi – oli esimees... Seega läks koosolek pärast pikka ootamist laiali ning see jäigi viimaseks „kokkutulekuks“.“ (1.1.3.)

Põrandakanala 1990-ndatel.

1997. a. novembris müüs AS Roela Linnukasvatus viimased 6000 kana OÜ Lokko Broilerikasvatusele. OÜ Lokko Broilerikasvatus (juhatuse esimees Toomas Rohtsalu) rentis AS Roela Linnukasvatuse hooned osaliselt. Tööd anti 10 inimesele ajavahemikus 18.11.1997. a. - 13.07.1999. a., seejärel OÜ Lokko Broilerikasvatus likvideeris Roelas kanakasvatuse.

01.09.1999. a. - 01.06.2000. a. rentis AS Pandivere Linnukasvatus (juhatuse esimees Jüri Sild) osaliselt AS Roela Linnukasvatuse hooned, andes tööd 9 inimesele.

AS Roela Linnukasvatusele kuulutati pankrot 2001. a. jaanuaris. (1.1.16.)

1.5. Aktsiaselts EHEL

Loodi see omaette seisev tootmisüksus 1992. a. ning tema tegevusaladeks said elektritööd, elektrienergia müügi vahendamine, metsa ülestöötamine ja realiseerimine. Ka hakkas aktsiaselts pakkuma sauna teenust. Kõige sellega saab hakkama 15 liikmeline kollektiiv.

Sauna ostis AS EHEL Roela Varahoidjalt. Kohe tehti selles põhjalik remont ja nüüd on hoones saunaruum, mida köetakse puudega ja sauna saab kasutada ka ettetellimisega (pannakse kinni nädalapäev ja kellaaeg). Ühe tunni tasuks on 60.- krooni. Soodustusega saab saunas käia neljapäeviti, mil tasu 40.- krooni. Viimast võimalust kasutavad meeleldi pensionärid ja paljulapselised pered. Saunas on võimalik ka keha kinnitada. EHELI sauna ametlikuks nimeks on Särtsu saun-baar, tema ruumid on hubased ja ümbruski meeldiv – asub see ju tiigi ääres Roela mõisa pargis. Et EHEL üürib oma ruume ka välja, siis on rahvast siin rohkesti liikumas. Suvel aga saavad Roela noored ja vanad osaleda nn. kuutule üritustes (maituli, jaanituli, juulituli jne.).

Metsa istutamine.

Metsa ülestöötamine.

Sauna küttepuude tegemine.

1996. aastast kannab ettevõtte OÜ Eheli nime. OÜ korraldab oma töötajatele mitmesuguseid üritusi: jõulupidu, vastlapäev, suvine väljasõit Peipsi äärde jne. OÜ juhiks on kõrgharidusega Eldur Lepik, kes oma põhitöö kõrvalt leiab aega Vinni Vallavolikogu tööks (ta on olnud ka volikogu esimehe asetäitja); ta on tubliks sponsoriks kohalikule koolile ja Roela Rahva Majale. Tema ütlust mööda peaks OÜ töötajad saama endale paremad töötingimused, sest osteti ära sovhoosi töökoda, kuhu tahetakse edaspidi oma elu sisse seada. (1.1.8., 13)

1.6. Aktsiaselts ROELA EHITUS

Aktsiaselts Roela Ehitus, lühendatult AS Roela Ehitus on asutatud 7. mail 1993. a. seoses Roela sovhoosi reorganiseerimisega. Asutajateks olid Jaak Taurafeldt, AS Roela Linnu-

kasvatus ja OÜ Roela PM. Aktsiad on jagunenud: 50% Jaak Taurafeldt ja 25% kummalgi aktsionäril (aktsia väärtus á 4000.- krooni). Aktsiaseltsi vara, mille väärtus on 55 495.- krooni, oli kaetud tööliste osakutega.

Põhikirjajärgi oli aktsiaseltsi tegevusalad ja eesmärgid järgmised:

1. Metsamaad: ülestöötamine, ümbertöötamine ja realiseerimine.
2. Puittoodete valmistamine.
3. San.-tööde teostamine – kommunaalteenuste osutamine.
4. Transporditeenuste osutamine (kraana).
5. Jae- ja hulgikaubandus.
6. Muu põhitegevuseks vajalik kommerts- ja vahendustegevus ja teenuste osutamine s.h. ekspordi- ja imporditehingute sooritamise.
7. Ehitustegevus.

Suuremateks ehitusobjektideks on olnud järgmised:

1. Kooli kelder	mahuga 18 000 krooni
2. Lasteaia kelder ja II korrus	mahuga 10 000 krooni
3. Mõisahooned vihmaveerenid	mahuga 30 000 krooni
4. AS RVF kaupluse remont	mahuga 12 000 krooni
5. Küti sigala vastuvõturuumi
põranda valamine (Vinni Ühismajand)	mahuga 8000 krooni
6. Jooksvaid töid piirkonna ettevõtetele ja
firmadele.	

1990-ndate aastate keskpaiku algas Roela Ehituse majandustegevuses languseperiood, mille põhjustasid elanikkonna ja ettevõtete vähenemine maksujõulisus, mittekvalifitseeritud tööjõud ning ka materjalide kallinemine. Ja nii otsustasidki aktsionärid ettevõtte likvideerida. 1997. a. sügiseks olid osakud välja makstud. (1.1.8., 10-11)

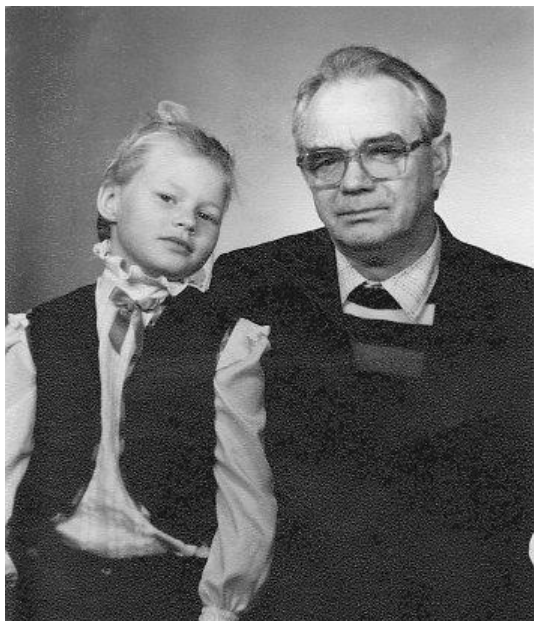
Kooli kelder.

1.7. Aktsiaselts RVF

Matti Merede kirjutab nii:

„Kätte jõudis aasta 1991 ja mulle öeldi, et minu teeneid enam Roela sovhoosis ei vajata. Sovhoosi tootmisüksuste baasil loodi ühistuid, kuhu etteotsa said endised tootmisjuhid, kes leidsid võimaluse vähe aega direktorit mängida. Kes suutis ennast maksuma panna ja lubadustega rahvast rohkem lollitada, see sai ka suurema tüki sovhoosi varast. Veel kord ütlen: see selleks. Nüüd, kui sain tööst vabaks ja aega oli, mõtlesin, et võiksin ka ikka midagi ette võtta. Oleksin võinud ka koju jääda, sest aastad seda lubasid. Kuid kui oled eluaeg tööd teinud ja rahva seas olnud, poleks see kodusistumine kuigi sooviline olnud. Et sovhoosi endine peainsener Arvo Lass oli samuti töötuks jäänud, siis otsustasime hakata tegelema ettevõtlusega. Lõime käed ja pead kokku, mille järel käis üks „pauk“ ja ühel päeval, see oli 7. septembril 1992. a. moodustasime osaühingu RVF (Roela vahendusfirma). Meie põhitege-

vuseks sai põllutöomasinate, traktorite ja autode varuosade müük ja tehnika remontimine.

Matti Merede oma poja tütre Ariinaga.

Võtsime tööle lukksepp-keevitaja ja autojuht-ekspediitori. Hiljem liitus meiega ja hakkas osanikuks remonditöökoja endine juhataja Erich Rahe, keda ähvardas töötuks jäämine. Septembris 1993 suutsime osta endale ühe hoone, sovhoosi pidumaja, kus avasime kaupluse, mille nimeks sai Marex. Nii me tegutsesime suhteliselt tagasihoidlikult, sest alustasime ju nullist. Et ära elada, pidime ka maad rentima, et hakata kasvatama kartulit, sest olemasolev tehnika lubas seda ning kartuli soovijaid leidis. Sellega tegelesime kolm aastat. Siis tulid vahele suurtootjad ja Läti-Leedu oma odavama ja varasema kartuliga.

Aeg läks ja vähehaaval hakkas tunda andma valitsuse poliitika ja suhtumine põllumajandusse ning maaelusse üldse. Üksteise järel pankrotistusid ühistud, paljud talunikud hakkasid likvideerima oma majapidamist. Iga päev suurenes töötute arv ja maksumaksjaid jäi päev-päevalt vähemaks.

Kõik see hakkas mõjutama ka meie ettevõtmisi. Iga päevaga jäi vähemaks neid, kes kasutasid meie pakutud teenuseid. Ja nüüd, kui käes on aasta 2003, oleme sunnitud mõtlema oma ettevõtte likvideerimisele. Kahju! Kuid kõige raskem on näha, kuidas lagunevad endise jõuka majandi tootmishooned.“ (1.1.10)

1.8. Aktsiaselts Roela Soojus

Aktsiaselts Roela Soojus moodustati 1993. a. Roela sovhoosi reorganiseerimise käigus Vinni valla ettevõtteks. Roela Soojuse tegevusalaks oli soojusenergia tootmine, külma vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamine. Katlamajas oli õlikütte katel. Küttemasuuti osteti RAS Kiviter'ist, mis asus Kiviõlis. Kütteperioodil oli töötajaid kokku kaheksa. Viimaste hulgas olid ka remondilukksepad. Realiseerimise käive oli 1,1 miljonit krooni. Soojusenergiat tarbis 126 korterit, kauplus, telefonijaam ning koolimaja. Alates 1998. a. detsembrist lõpetati kütte-masuudiga kütmine. Soojusenergiat hakati ostma AS Flex Heat'ilt, kes

AS Flex Heat'ile kuuluv automaatkatel.

paigaldas automaatse hakkepuidu katla katlamajja. Tol ajal ettevõtlus Roelas vähenes, inimesed pidid mujalt tööd hakkama otsima ja seoses sellega ka elukohta muutma. 24% mugavustega korteritest jäi lihtsalt tühjana seisma. Tsentraalküte lülitati välja. Katlamaja asus väiksema teeninduspiirkonna osas. Teine – põhiline majade rühm ning koolimaja jäi pika soojatrassi lõppu. Seoses sellega teostati 2002. a. septembris uue osaühingu juhi poolt ümberkorraldus. Väiksema piirkonna peale ehitati 18-krt. maja keldrisse uus soojasõlm, mis töötab puiduga. AS Flex Heat'ile kuuluv automaatkatel paigutati koolimaja juures asuvasse kooli

katlamajja. Viimane töötas kunagi kivisööga ja seisis nüüd tühjana. Oleks Roelas töökohti, siis saaks ka tühjad korterid endale uued elanikud ja Roela Soojuse mured lahendatud. (1.1.7.)

1.9. MTÜ ROELA RAHVA MAJA

Põllumajandusreform haaras ka kultuuriasutusi. Aga kuidas ja kuhu minna? Sovhoosi aegu oli klubi peremeheks kodumajand, reformide käigus Roela Varahoidja. Ka viimase aeg hakkas ümber saama ja oli tarvis otsustada, seekord juba lõplikult. Pead panid kokku kohalikud ettevõtjad ja tollane vallavanem Gustav Madis. Juriidilist nõu ja dokumentide vormistamisel oli abiks Jüri Allikalt. Koostöö tulemina moodustus mittetulundusorganisatsioon, mille asutajaliikmeteks said Vinni Vallavalitsus ja kohalikud ettevõtted. Kahjuks ei läinud paljudel ettevõtetel aga nii nagu plaanitud. Neli aastat üleminekuaega ja alates 1997. a. kannab meie kultuuriasutus oma viie toetajaliikmega nimetust MTÜ Roela Rahva Maja.

MTÜ tegevuses ei ole me lootnud ainult osanike toetusele. Soovist hoida paikkonna kultuuri- ja seltsielu järjepidevust ja muuta see sisukaks ning võimalikult laialdaselt kättesaadavaks, tegeleme pidevalt projektide koostamisega, taotlemaks lisaraha kõikvõimalikelt fondidelt. MTÜ eeliseks ehk ongi see, et projekte toetatakse suhteliselt aktiivselt.

Mudilaste lustipidu 1. juuni 1996. a.

Ajavahemikul 1997-1999 oli meie tegevus seotud projektiga „ET KODUD EI TÜHJENEKS“, mille raames alustasime perepäevade korraldamist, lastele kõikvõimaliku tegevuse pakkumist,

Roela segakoor oma 95. juubeliõhtul 18. mai 1996. a.

mitmete ühisürituste korraldamist. Projekti toetasid küla liikumise programm ja kohalik omavalitsus.

Kultuurkapitali toetusel saime ellu viia projekti „ELAV MUUSIKA MEIE KODUS“. See oli professionaalsete esinejatega kontsertide sari.

Viimasel ajal peame oluliseks just ühisprojektide elluviimist. Eesmärk on end õigustanud ja jällegi leidnud toetust. Ürituste sari „TERVES KEHAS TERVE VAIM“ propageerib sporditege-

vust ja tervislikke eluviise, samuti toimub selle raames kohalike spordirajatiste hooldus ja jõukohane täiustamine.

Projektiga „ÜHISELT SUUDAME“ püüame tugevdada külatasandi koostöövõrku.

Projektide rahastamise tulemina oleme saanud majale muretseda korraliku helitehnika ja fonoteegi, viia läbi hulgaliselt heategevusüritusi lastele, stimuleerida liikmeskonna ettevõtmisi. Küllap kõik need ponnistused, mis tihtipeale tulevad kätte väga raskelt, on aidanud meie tegijateperet koos hoida.

Aastatepikkune hea koostöö on meil kohaliku põhikooliga. Ühised ringid tegutsevad nii koolis kui rahvamajas, kõik suuremad üritused sünnivad koostöö tulemusena: sügise sünnipäevad, jõulu- ja kevadkontserdid, perepäevad, kevadtüdruku valimised, laulukonkursid. Rõõmustab, et laste teha tahtmise soovid suurenevad, huvid laienevad. Ka noortel on välja kujunenud oma aktiivsed liidrid ning ühise katuse all oleme suutnud nii mõnegi torema asjaga maha saada.

Aastaid tegutseb aktiivselt eakate klubi „Rommelgas“, kelle tantsijad, lauljad, pillimehed on end tuntuks teinud kogu maakonnas: käiakse ise esinemas, kutsutakse endale külalisi, lüüakse kaasa maakondlikes projektides. Nii krooniti 1997. a. Viru Memme - Viru Taadi valimistel Rahva Taadi tiitliga klubi president Jaan Mäits. 1999. a. valimised tõid aga mõlemad tiitlid Roelasse – memmeks pärjati meie väsimatu tantsujuht Mall Moor ja taadiks Jaan Mäits.

Kõige arvukam tegijaskond ongi meil tantsu- vallas: rahvatantsurühmi lastele kahes grupis, täiskasvanutele sega-, nais- ja memmede rühm. Kantritantsuga tegelevad nii lapsed kui täiskasvanud, disko- ja seltskonnatants on noorte pärusmaa. Vokaalmuusikat pakuvad segakoor, meesansambel, naiskvartett, solistid, laste- ja noorteesambel. Ka tantsumuusika on alati oma käest võtta – selle eest hoolitseb Tarmo Alavere.

Püüame oma kollektiivide taset hoida võimalikult kõrgel ja leida tegevusele väljundeid. Sestap ongi olnud segakooril võimalus reisida Soomemaale ja laulda Helsingis, Espoos, Lapuas, segarühm sai tantsida Siikainenis. Rootsimaaga on tutvust teinud laste segarühm ja täiskasvanute kantrirühm. Viimaste esinemiste tulemina on saanud alguse ka põhjalikum ja pikemaajalisem koostööprojekt, mis hõlmab Vinni valda ja Ljusdali Kommuuni.

Vaatamata pidevatele muutustele majandusvaldkonnas, erimeelsustele poliitilistes ringkondades, püüame kultuurivaldkonnas hoida järjepidevust. Otsime uusi tegevusväljundeid, arendame liikmeskonda ning pakume pidevalt koostööprojekte. Kultuuritöö mõõdupuuks ei ole raha. Tulemused sünnivad hingsuurse ja südamesoojuse hinnaga. Ja nende tulemuste

Viru memm Mall Moor ja taat Jaan Mäits 1999. a.

nimel tasub võidelda ja vaeva näha. Roela Rahva Maja on ka edaspidi koduks suure hinge ja sooja südamega inimestele.

Nii kirjutas Roela Rahva Maja juhataja Reet Alavere. (1.1.1.)

1.10. Meenutusi põllumajandusreformist Roelas

Ega ei tahakski enam seda, mis seondub põllumajandusreformiga, meenutada. Head ei olnud selles midagi.

1992. aastaks, kui algas põllumajandusreform, olin töötanud Roela sovhoosis 40 aastat. Alustasin raamatupidajana ja viimased 15 aastat töötasin peaõkonomistina. Tundsin majandi olukorda põhjalikult ja polnud põhjust keelduda, kui mind valiti reformikomisjoni sekretäriks. Lootsin, et saan kaasa aidata reformi edukale ja seadustekohasele läbiviimisele. Oli seal ju kogu minu, minu mehe ja kõigi eakaaslaste elutöö.

Komisjoni töö oli mahukas, jagada tuli kogu majandi vara tööosakuteks ja jaotada tolleaegsete ja endiste töötajate vahel vastavalt nende tööpanusele majandis. Majandi direktor pidi esitama reformikomisjonile majandi reformikava, mille järgi majand reorganiseeritakse. Läbi mõeldud ja põhjendatud reformikava aga ei suudetudki esitada. Lõpuks kujunes neli tervikvara, mis ka kinnitati. Põllumajandus, Linnukasvatus, Ehitus ja Elektrimajandus so. praegune „Ehel“, mis ainukesena veel praegu eksisteerib. Teised on kõik pankrotistunud.

Oma tööosakud said töötajad paigutada uute ettevõtete tervikvarade katteks. Paljud erastasid korterid tööosakute eest ja oli ka võimalus kanda oma tööaastad rahvakapitali (kollasele) kaardile, mida ka palju kasutati. Põllumajandusreformi käigus oli palju lahkarvamusi reformikomisjoni ja sovhoosi juhtkonna (direktori ja mõned peaspetsialistid) vahel, kuna direktorile ei meeldinud, et peab aru andma reformikomisjonile oma toimingutest, mis olid vastuolus reformiseadusega. Direktori nõudmisel vabastati reformi käigus Vinni valla poolt isegi reformikomisjoni esimeheks valitud Jaan Mäits, kes oma tööd komisjoni esimehena võttis väga tõsiselt ja suure kohusetundega. Asetäitjaks jäi Toomas Väinaste. Tehtud see reform siiski sai. Materjalid kõige kohta, mis puudutavad põllumajandusreformi, asuvad Vinni valla arhiivis ja kõigil on võimalik nendega lähemalt tutvuda. Kahju, et selline reform põllumajanduses pidi toimuma. Sellega nulliti mõne aastaga kogu Vabariigis nii kõrgel tasemel olnud põllumajandus ja kogu maaelu. Iga seadus on väljatöötatud nii, et on kellelegi kasulik. Küllap ei olnud ka vähe neid, kes põllumajandusreformist kasu lõikasid. Enamus maarahvast on aga kannatajad. (1.1.17.)

Milvi Uuetalu 1990-ndatel.

Milvi Uuetalu

2. KUIDAS ELAD, ROELA

2.1. Soone talu taastamisest

Oli eelmise, XX sajandi kaheksakümnendate aastate lõpu poole, kui üha enam hakati rääkima ja ajakirjanduses käsitlema Eesti taasiseseisvumisest, st suurest liidust lahkumisest, toimus suur „laulev revolutsioon“. Tallinnas, lauluväljakul, peeti kõnesid, kus Heinz Valk ütles unustamatud sõnad: ükskord me võidame niikuinii. Siis organiseeriti veel raadio abil ja juhtimisel Balti kett, kus kolme Balti riigi inimesed seisis ravis, tee ääres organiseeritult, kätest kinni hoides. Kõigil südames soe tunne. Ja saimegi vabaduse.

Tasapisi hakati ka rääkima talude taastamisest. Oli palju eelmiste talude järeltulijaid, kes haarasid sellest võimalusest kinni oma esivanemate pärandus tagasi saada. Paljud andsid avaldused vastavasse valla asutusse talude tagastamiseks. Seda tegime ka meie, Soone talu pärijad. Üks nendest olin ka mina, käesoleva mälestuse kirjanaja. Algul kõhklesin küll selle hulljulge sammu teostamise pärast, sest kõigepealt peavad olema esiteks tööjõulised inimesed, pealegi entusiastid või raha, mille eest saab tööd lasta teha. Kuid ka niisuguseid „hullusid“ leidsus meil, nagu näiteks minu tütar Mare. Tema haaras sellest nii tugevasti kinni, et ega siin kõhklejatel suurt rääkida ei olnud. Meie nurga põllumaad olid eelmise vabariigi ajal tuntud kui väga head viljakandvad maad, seda ütles ka meile vana põllumees Fr. Truupõld, kes oli sovhoosis olnud traktorist ja kõikidel põldudel töötanud. Tema andis ka nõu, et ärge oma põllumaad jätke, tema tunneb ümbruskonna muldasid. Nii me siis andsimegi avalduse vastavasse asutusse. Küll sellega oli palju õiendamist – varanduse riigistamine 1949. a. käis imelihtsalt, nii et polnud omanikult mingit nõusolekut vaja, aga tagastamisel nõuti dokumente ja tõestusi igasuguseid. See kõik võttis palju aega.

Soone talu 2001. a.

Teiseks peab talus olema peale tööjõuliste pereliikmete ka veel töövahendeid, mis meilt kõik oli aastate eest ärandatud. Ei olnud hobuseid, traktoritest rääkimata. Meil läks kolhoosi 2 tööhobust ja 1 noorhobune (täkk), siis oli meil ka nelja pere peale ostetud traktor ja viljapeksumasin. Need masinad võeti MTJ-i, saime küll vastava tõendi kuid neid ei õnnes-

tunud tagasi saada, kuna nad olid aastate viisi juba vedelenud kusagil lauda taga, kui kõlbmatud. Isegi mitte kompensatsiooni ei makstud nende eest. Meil oli ka uus reaskülvi-masin (kahe hobusega veetav), see oli ka kusagile kõlbmatuna vedelema jäetud. Adrad, äkked, looreha oli isa küll kusagilt tagasi korjanud, aga mis nendegagi teha kui hobust ega traktorit pole.

Vabariigi saabumisel lagunesid sovhoosid imekähku, inventar kanti laiali peamiselt nende poolt, kes seal lähedal olid, hobuseid jäeti veel vajaduse järgi farmidesse, kuni veisefarmide likvideerimiseni, või koondamiseni. Sealt me siis hobuseid kasutamiseks farmi tööliste käest palumas käisime ja saime ka, kui neil oma töö tehtud oli.

1991. a. maikuus oli siis jälle olemas „Soone“ talu, mille peremeheks mina, Alfrieda Lokk s.o esimese peremehe Ervin Soone otsene pärija. Otsene pärija sellepärast, et mina olin kogu aja siin elanud ja elasin ka talude tagastamise ajal ning elan praegugi samas kohas.

Algas siis meie talu uus, huvitav ja suurte raskustega elu. Olin oma talus ainuke elanik olnud pärast isa surma 1979. a. ja pärast ema surma 1981. a. s.o 10 aastat. Kuidas ma hakkama sain, enam ei mäleta, oli meil ju 2 lehma, piim tuli viia tee äärde puki peale, kust kombinaadi auto selle ära viis. Ise käisin sel ajal veel tööl. Lapsed käisid nädalavahetusel ja puhkuse ajal suuremaid töid tegemas. 1991. a. mõõdeti meile välja endine talu ca 20 ha. Alguses mõõdeti (Jüri Pajupuu) ajutised piirid, mis hiljem täpsemalt tähistati. Kuidas nüüd edasi tegutseda? Aga vanasõna: kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem – läks meil nüüd täide. Leidus suguseltsis üks inimene, kes oli huvitatud maal elamisest ja põllutöö tegemisest, see oli minu tütre Mare abikaasa Heiti Altosaar. Heiti oli töötanud 29 aastat Tallinna Tehnika Ülikooli keemia laboratooriumides. Viimased 20 aastat töötas ta põlevkivikeemia ja sünteesi problemlaboratooriumis, milline oli NSVL Teaduse ja Tehnika Komitee finantseerimisel. Eesti iseseisvumisega lõppes selle labori (ja mitme teise labori) finantseerimine. Teadusuuringud on väga kulukad ja väike vabariik ei suuda rahastada suurt hulka uurimissuundi. Tehnika Ülikoolis seisis ees ulatuslikud koondamised. Pikaajaline töö tervistkahjustavas keskkonnas andis tunda ja kiirendas samuti otsust tulla maale talu pidama.

Hakkasime siis kahekesi seda rasket koormat vedama. Kõik masinate hankimiseks toleaege s.o viimase sovhoosi direktori Mati Rillo juurde lõppesid sellega, et lubati meil sovhoosist osta põllutöö inventari nii palju kui vaja. Kirjutasime siis terve suure lehe täis vajalikke masinaid, eesotsas muidugi traktor, mida me osta soovisime. See saamine venis ja venis, kuni lõpuks saime osta ühed traktori äkked. Juba oli siis teisi tähtsamaid majapidamisi, kellele tarvilikke masinaid jagada. Aga laiali see sovhoosi varandus läks.

Meid aitas mõningal määral 3% pangalaen, andsime avalduse pank 300 000.- rubla suuruse summa peale. Sellega oleksime saanud vajalikumad masinad osta, kuid anti laenu ainult 150 000.- rubla, põhjendades et laenulimiiti ei jätkunud, osa soovijaid oleks ilmajäänud. See oli rubla aja lõpupoole, mil inflatsioon oli väga kiire. Otsusest laenu anda kuni selle saamiseni kulus umbes kolmveerand aastat. Kui otsuse tegemise momendil oli rubla veel arvestatav raha, siis

Taastatud Soone talu uus peremees Mare Altosaar põhukuhja ründamas 1997. a.

selle viivitamise tõttu langes raha väärtus väga

palju ja laenust oli suhteliselt vähe kasu. Aga parem siiski pool muna, kui tühi koor. Samasugune viivitamine ja lausa vastu töötamine põllumeeste vajadustele on olnud iseloomulik kõigile taastatud Vabariigi Valitsustele (näiteks viivitamine kaitsetollide

Sõnnik aunas 1997. a.

kehtestamisega jne.). Et Eesti põllumajandus üldse veel kuidagi elus on, oleme rohkem tänu võlgu Euroopas olnud hullu lehma taudile ja suu- ja sõrataudile, mille tõttu kehtestati reast riikidest toiduainete impordi piirangud.

Meie ümbruskonnas oli veel teisigi uusi algajaid talunikke. Käisime siin ja seal koos arutamas ja mõtlemas, mida teha ja kuidas edasi elada. Kutsuti meid R. Tralla juurde mitmel korral, samuti T. Moorile, kerkis üles küsimus ühistu moodustamisest. Kuid see jäi ka sinna paika, sest kel mingi masin oli ja

neid oli mitmel, see ei tahtnud muidugi oma masinat ühistule anda, sest põhjendati sellega, et kui läheb katki, kas siis ausalt ka parandatakse jne. Ka ei ole kellelgi raha uute masinate ostmiseks. Nii see masinaühistu moodustamata jäigi. Muudkui sosime ja pusime igaüks omaette ja seda me seni ajani teinud olemegi. Kui endal vajalikku tööriista ei ole, laseme seda tööd teha sellel, kellel vastav masin olemas on, muidugi raha eest ja kui sellel masina omanikul oma töö tehtud on ja kui ta üldse teise abistamisest huvitatud on. See on väga närvesööv, kulukas ja tihti alandav moodus. Aga mis teha, kui töö tahab tegemist!

Meie, s.o talude taastajad olime sinisilmsed ja uskusime, et meid aidatakse talupidamist alustada kasvõi riigi poolt materiaalselt ja ka suulise nõustamisega, kuid ei üht ega teist. Igaüks kobas omaette, ei mingeid teadmisi ega praktikat. Ma mõtlen seda peamiselt meie talu peremeeste kohta. Mina, s.t üle 75 aasta vana naine, olin veel tark, kes midagigi mäletas, kuidas minu isa tegi seda või teist. Kuid vähemalt meie noorematel oli tahtmine tööd teha, seda ei saa salata. Isegi hobune toodi Pajusti rebasekasvatusest, kuid see osutus haigeks ja metsikuks, ei olnud üldse range kaela saanud. Mare püüdis teda ikka taltsutada, kuid sellest ei tulnud midagi välja.

Kui juba endale traktori saime, hakkas elu kuidagi minema, kuigi vastavaid põllutööriistu ei olnud, ega pole siianigi väga olulisi olemas, nagu näiteks heina-põhupakkija, mis aitaks vähese tööjõuga teatud töö ära teha.

Paljud meie hulgast, kes sel ajal alustasid, on talupidamise juba lõpetanud, sest see ei too mingit tulu. Ja kaua needki praegused pusijad veel edasi pressivad – nagu näiteks meiegi pere? Vanad ja pensioniealised ei jõua ega jaksa enam kuigi kaua, nooremaid ei huvita enam see töö, püütakse kergema vaevaga toime tulla ja võib olla ongi see õigem variant.

Loomad laudas 1990-ndate lõpus.

Ümberringi on viljakandvad põllud harimata, kasvatavad ainult umbrohtu. Kus on nüüd nende entusiastlike I Vabariigi alustatud talude loojate järeltulijad?

Kui kaua veel? Tulevik on meiegi talus üpris tume. Mina, talutaastaja, tahtsin oma talu pärandada oma lastele (õed ja vend loobusid). Notari kinnitusel jagasime taastatud „Soone“ talu Mare Altaasaare ja Peeter Moori vahel (Maie loobus oma osast oma poja Peetri kasuks). Tahtsin Mare osa tema abikaasa Heiti nimele anda, sest mees peaks perekonnas ikka pere-meheks olema, kuid tol ajal maakorraldaja V. Alt ütles, et väimehel pole selleks õigust, muidugi vastava määruse alusel, et temal peab „müts kogu aja ukse kõrval nagis rippuma“. Niisiis oleme Heitiga siin ametlikult „ei keegi“ – ainult töö tegijaiks oleme vajalikud, sest töö tahab teha ja teisi kohapealseid tegijaid ei ole, on ainult abiks käijaid.

Mare on küll juba pensioniealine, võiks kodune olla, kuid tema on oma tööga veel teadurina seotud TÜ laboris, kus uuritakse päikeseenergeetikas kasutatavaid materjale. Sellel laboril on pikaajaline uurimistöö leping välisfirmaga, mis võimaldab laboril osta kalleid seadmeid ja materjale ning maksta töötajatele lisatasu, nii et Mare aitab veel meidki. Koos pensioniga elame Heitiga kuidagi ära. Mina olen veel kõigele raskustele vaatamata rahul ja õnnelik pealegi, et saan oma kodus elada ja toime tulla võrdlemisi kõrges vanuses. Tunnen kaasa omaealistele, kel ei ole enam oma kodu kas enda rumaluse pärast või vastavast olukorrast tingitult. Kuid elada tuleb igas olukorras.

Alfrieda Lokk (Soone) (1.1.9.)

2.2. Kabrani 1 talu elab

Obja külas (endises Liivakülas) elab Toomas Moori (1946) perekond. Pärast isa Jaan-August

Sealauda ehitus 1991. a.

Moori surma 1985. a. asus Toomas kodutalu tasapisi kohendama, sest ta oli lastest kõige noorem ja keegi teine ei tahtnud siia elama tulla. Kui hakkasid tekkima Eestimaal esimesed talud, siis hakkas ka Toomas mõtlema talu taastamise peale, et säilitada talu järjepidevust. Talu oli juba üle saja aasta vana. 1895. a. sõlmisid Jaan Moor ja Roela parun Wrangell Kabrani 1 talu ostumüügi lepingu Liivakülas. Talu eest maksti 3600 rubla ja 920 rubla riigilõivu. Põllupinda oli 9,64; aeda 0,2; heinamaad 12,23 ja metsa 14,54 dessantiini. Seega oli maad ca 41 ha.

Jaan Moor (1840-1896) valiti järjestikku kolmeks ajaks Viru-Roela vallavanemaks. Ta oli üks neist viiest Eestimaa Kubermangu vallavanematest, kes võtsid osa tsaar Aleksander III kroonimispidustustest. Jaan Moor oli ka kiriku võõrmünder. 1877. a. piibli pühal kinkis Viru-Jaakobi kirikuõpetaja Hoffmann talle pühendusega Piibliraamatu.

Talu sai taas vormistatud 1990. a. märtsis ja 1. aprillist alustati talupidamisega. Suvel kolis pere Sõmerult Liivakülas. Taluperes

Saeveski 2000-ndatel.

Pindade tükeldus 2000-ndatel.

elavad pereisa Toomas, pereema Irja ja pojad Tiit ning Priit.

Miks tuldi majandist ära? Toomas Moor arvab, et inimesed on suurtootmisest ja selle hädadest väsinud. Väsinud on ka maa. Oma talus teeb igaüks ise töö ära, ei ole vaja kedagi tagant sundida. Toomas arvab, et talude elujõulisteks väljakujunemiseks kulub vähemalt 20 aastat. Juba praegu peaks tegutsema kohalikud viljakuivatusühistud, meiereid, tehniline teenistus, kartuli ja juurvilja kokkuostjad, sest üks suuremaid probleeme on kauba turustamisega. Kui

talumees teab, et kaup tal kodust kindlasti ära viiakse ja samas ka tasutakse, siis on ka aega rohkem ja huvi toota. Sel juhul õigustab talupidamine ennast ja toidab oma rahva.

Toomas on juurde ehitanud uusi hooneid: saun, laut, kuivati, saekaatrihoone. Juurde osteti 26,2 ha maad. Kõigi nende masinate ja loomadega peame hakkama saama oma perega. Ema mureks on pere eest hoolitsemine. Toomas koos Tiidu ja Priiduga harivad põldu, teevad heina, lõikavad metsa, remondivad masinaid.

Talupidamise edasiarendamine on praegu väga keeruline. Talunik on jäetud oma muredega üksi, sest riigil muresid niigi kuhjaga. Kabrani I talu elab. (1.1.11.)

2.3. Leonhard Jürgenson – Roela küla esimesi talunikke

Võõraid mõisteid ja sõnu on sotsialistliku suurpõllumajanduse ajal eesti keelde ja meelde tulnud. Hakkame otsast lugema – tootmise intensiivsus, plaanitaitmise protsent, intensiivtehnoloogia, kaader, kvaliteet... jne. Eks kõiki neid ole vaja läinud Roela sovhoosi endisel

Vana laut.

taimekasvatuse osakonna juhatajal Leonhard Jürgensonil (1949), kes nüüd talunikuseisuses.

Oma talu arengust kirjutab peremees ise järgmist: „Alustasin oma talu loomist 1989. a. 1. aprillil. Talust kui niisugusest ei saanud juttugi olla, sest puudusid vajalikud hooned, tehnika ja ka teadmised. Elasin majas, mille ostsin 1983. a. Selle juurde kuulusid saun ja väike laudaruum (viimased lammutasin 1992. a.), kohe hakkasin ehitama uut hoonet, kuhu pidi ära mahtuma saun, laut viie lehma-kohaga ja söödaruum. Selle tööga jõudsin

lõpule 1986. a. Töötasin tollal Roela sovhoosi osakonnajuhatajana ning alustasin õpinguid EPA ettevalmistuskursustel ja 1985. a. sai minust sama õppeasutuse kaugõppetudeng agroomia erialal.

1988. a. hakkasid puhuma tuuled selles suunas, et võis hakata tegema suurmajandist väikseid üksusi, see tähendas, et oli võimalik eraldada suurest süsteemist. Haarasin sellest võimalusest ning jagasin paberil Roela sovhoosi järgnevalt:

1. Saara farm loomade, maa, tehnika ja töölistega;
2. Keskuse töökoda masinate hooldamisega;
3. Linnukasvatus koos maa, tehnika ja inimestega;
4. Tammiku farm maa, tehnika ja töötajatega;
5. Rasivere farm maa, tehnika ja töötajatega.

Minu pakutud süsteem oleks säilitanud hooned, tehnika, loomad ja töökohad. See plaan ei läinud aga läbi Roela tugeva juhtkonna vastuseisu tõttu. Põhjuseks öeldi, et paljud kaotavad oma töökoha ja et inimesed, kes tööle jäävad, hakkavad suurt palka saama. Ja see oli üheks põhjuseks, miks ma Roela sovhoosi tööst loobusin.

Heina pakkimine, traktorist Leonhard ja autojuht abikaasa Anu.

1989. a. kevadel anti luba hakata talu pidama. Tegingi otsuse. Mulle anti luba kasutada 15 ha suurust maad. Sain ka ametliku dokumendi, Rakvere RSNTK 13. juuli 1989. a. otsuse nr. 250, mille põhjal eraldati Roela sovhoosi maadest mulle 18,75

ha talu rajamiseks. Selleks ajaks oli mul üks lehm, 4 tiinet mullikat, 2 vasikat, 3 siga ja 11 lammast. Tehnikast oli 1975. a. mahakantud traktor ning sovhoosist ostetud T-74, mille eest maksin 1000 rubla, mis oli selle aja kohta suur raha, kui arvestada, et minu palk oli 300 rubla kuus. 1989. a. õnnestus osta traktor, lindile adra ja teraviljakülvik. 1991. a. õnnestus hankida laadur traktorile ja veoauto, järgmisel aastal viljasorteer.

1990. a. oktoobris lõpetasin EPA, nii et kaks aastat koolitasin iseennast talust saadud tulust. Diplomitööks oli mul „Maakasutussüsteem talu tingimustes“. Jätkusid ka ehitustööd: kuivati, heinaküün ja täiesti kaasaegne lüpsilaut. Viimase jaoks võtsin „mõõtu“ Rootsi taludest. Laut valmis 1995. a. sügiseks nii palju, et loomad võisin lauta paigutada. Laudas on 36 loomakohta ja lüpsiruum. Sedamööda kuidas raha õnnestus kokku hoida, jõudsin nii kaugele, et sain

Uue lauda ehitamine 1994. a.

liisینگuga osta torulüpsiseadmed nelja-aastase liisingu peale. Välja vahetasin ka väikesed piimajahutid suure vastu, mis mahutab 1200 kg piima.

2000. a. märtsis oli kõigil selge, et sovhoosi-aeg on mööda saanud, ning Roela PM lõpetas oma tegevuse pankrotiga. 11 aastaga oli varandus lõhutud ja laiali tassitud, süüdlasi pole.

suurem, kuid suurem on ka mõtlemisvabadus. Varem pidin kalkuleerima: keda kuhu tööle saata, mida keegi tegema hakkab, kes kellega kokku sobib. Tuli arvestada palgapäevi ja sellele järgnevaid tööpäevi. Igal sammul tuli arvestada kaadriga. Nüüd seda enam pole. Minu tööpäev ei ole reglementeeritud: teen seda, mida ja millal tahan. Nüüd võin hommikul vara

Kui ma nüüd võrdlen oma tööd osakonnajuhatajana ja praegu talunikuna, siis tuleb tunnistada, et töökoormus on võrratult

kastega paljajalu õue minna, kuulata linnulaulu ja hing on kuidagi puhas ja elust saab rõõmu tunda. Kaader on mu perekond.“ (1.1.4.)

Uus laut valmis 1995. a.

Heinaküün ja traktori garaaž.

2.4. Palasi metsade vahel uitavad lihaveised

Palasi metsade vahel uitavad lihaveised 2001. a.

veist tegi parasjagu aega parajaks küülinurgas sõime ääres põhku süües. Nurgas seisis soojendusega jooginõu, kus loomad saavad ka talvel joomas käia. Farmiomanik elab kõrval asuvas eramus, Palasil elab ka ta paarimees Meelis Mitendorf, kellega koos osaühingus Elmi hakati lihaveiseid pidama. Veel tegeleb osaühing Roelas vorsti tootmisega.

Vanasti paiknes Palasi metsade vahel Energia kolhoosi osakond, kus rajati uudismaad ja valmistati rohusööta. „Siin turbamaal polegi mõtet vilja külvata,“ põhjendab Eller lihaveiste pidamist. Osaühing tahab lihaveisekasvatust laiendada 100 hektarile ja loomi juurde muretseda. „Maa oli siin vaba, keegi teine seda erastada ei

taha,“ väitis ta. Valgepealise herefordi ja musta karva limusini verd lihaveiseid ütleb ta praegu

Osaühing ELMI (alguses AS) loodi 1994. a., kui osteti ära AS Hunt ja Co lihatöötlemise ruumid. OÜ ELMI omanik on Tarmo Eller (1968). Ettevõtte tegevusaladeks on: liha ümbertöötlemine, täis- ja poolsuitsuvorsti valmistamine. Loomi ostab kokku lähikümbrusest ning ise kasvatab lihaveiseid.

Ajakirjanik kirjutab: „Herefordi ja limusini tõugu lihaveiseid võib näha Koeraveres, Muugas, Palasil ja mujal. Palasi mees Tarmo Eller näitas metsaservas heinamaal paistvaid loomi. „Terve eelmise talve elasid nad lageda taeva all,“ kinnitas ta. Kümnekond

Tarmo Eller lihaveiste keskel 2001. a.

olevat kolmekümne ligi. Muist loomi ostis ta Kesk-Eestis asuvast õppetalust. Muist tõi Lätist. Ka pirakas punane pull karja hulgas pärineb naabervabariigist. Limusinid on farmeri sõnul

Tarmo Eller (keskel) EM Jahilaskmises III koht Austrias 04.-07. juuli 2002. a.

ristandid, alles neljandat põlvkonda pärast puhast tõugu pulliga paaritamist võib tema sõnul puhta-tõuliseks pidada. „Eestis peetakse lihaveiseid veel vähe ja tõuparandamisega on raskusi,“ kurtis ta. „Selle pulli Lätist toomine läks mul maksma paar-kümmend tuhat,“ osutas karja omanik punast värvi toeka looma peale. Eesti farmerid kallilt ostetud veiseid esialgu lihaks ei müü: see on karja soeta-misel kaugem eesmärk. Huvi elusloomade vastu on Eestis nii suur, et pole mõtet lihakombinaati viia. Kuigi kogu maailmas makstakse spetsiaalset tõugu loomade liha eest kõrgemat hinda, ei tee seda veel Eesti lihatööstused.

Tarmo Eller arutab, et Palasil võiks pidada vähe-malt sadat looma. „Eelmine talv näitas, et veised saavad poegimisega lageda taeva all hakkama ja vasikad kasvavad lehmade juures iseseisvalt suureks,“ rääkis ta. Elleri sõnul pidi Lääne-Virus olema lihaveiste farm, kus omanikud ise hoopis Tallinnas elavad.“ (3.2.)

Osaühing annab tööd neljale inimesele. Lõpe-tuseks Tarmo Eller ütleb: „Tunnen tööst rõõmu. Ära elan, põllumees ei saa ju kunagi rikkaks. Edasi tuleb minna samm haaval.“

2.5. Talunik Jaan Neelokse

Lepiku küla suur talupidaja on Jaan Neelokse (1966). Lapsepõlve veetis koos vanematega vanaema-vanaisa talus. Vanaisa Ernst Neelokse teenis Vabadussõjas, talle anti Eesti Vabadus-sõja mälestusmärk 1922. a. ning ta sai õiguse talule Lepiku külasse. Algul oli talumaa rendile antud. Visa tööga suudeti 1938. a. võlg tasuda. Nii kuuluski Ernst Neeloksele talu – Piire Nr. A-4 31,05 ha.

Talutööd viib edasi Jaan. Jaan Neelokse lõpetas Roela Keskkooli 1984. a. Seejärel töötas Roela sovhoosis mehhanisaatorina. Mõttes oli kavatsus hakata tegelema põhi-tööna talupidamisega metsanduse kallakuga, kuna oli vanaisa talu koos metsaga. Selleks oli aga vaja omandada praktilisi kogemusi hästi arenenud riigis. Ja nii käiski Jaan kaks korda Rootsis töööl.

Rasivere laut.

Jaan Neelokse talus on 150 ha põllumaad ja 14 ha metsa. Kasvatatakse teravilja ja kartulit.

Viljaait.

Muretsetud on uus traktor, uus pöördader ja uued mullaharimisriistad. On ostetud viljaait. Roela PM likvideeritakse ja Jaan Neelokse ostab ära Rasivere lauda ja lüpsilehmad, seega annab tööd 10 inimesele.

Jaan Neelokse on ka Roela Suurtalu omanikke. Suurtalu tegeleb põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega. Mis sunnib nii noort meest põllutööga tegelema? Kas ennast teostada, proovile panna, rikkaks saada, aidata külaelu edasi viia või...? Jaan vastas, et võib-olla igauhest midagi, natuke. (1.1.12.)

Uus traktor.

Uus pöördader.

2.6. Robert Jürgensoni Röstleri talu

Robert Jürgensonile vormistati talu 1990. aastal. Talu sai tagasi oma ajaloolise nime –RÖSTLERI. 1990. aasta sügisest kuni 1993. aastani töötas Robert Soomes loomakasvatustaludes, omandades praktilisi kogemusi põllumajanduslikuks tootmiseks. Alates 1993. aastast oli Robert tagasi kodus ja hakkas talus kasvatama tomateid, kurke ja teravilja. Maad oli kõigest 5,2 ha. 1994. aastast tuleb uus tegevusala – maasikakasvatus 0,2 ha, mis laienes järgmistel aastatel 1 hektarile. Seoses vabade põllumaade erastamisega oli 1999. aastal maad 30,2 ha.

Peremees kirjutab: „Maasika sortidest kasvatasin peamiselt Festivalnaijat, hiljem tuli juurde Senga Sengana. Saak olenes kõik aastast, vahel tuli ka mõõnaperioode, kuna ei jätkunud raha, et korra-

Roela talunikud 1988. a. (Robert Jürgenson teises reas paremal)

likult väetist anda. Põhiline väetis oli algul nitrofoska, hiljem hakkasin kasutama Soome Kemira väetisi, mille tagajärjel saak suurenes märgatavalt. Maasikate müük toimus Tallinna turul. Talus ongi põhiline see, et tuleb kasvatada mitut erinevat kultuuri. Oli aastaid, kus ei saanud maasikast suurt midagi, siis sain kas kartulist või teraviljast. Olen vähesel määral kasvanud ka pulle ja sigu, et ära kasutada vilja ja kartuli jäätmeid. Kartulist olen kasvanud „Andot“, nüüd põhiliselt „Antsu“ ja „Läti kollast“. Kartuli müügiga pole probleemi tekkinud, kõigist olen alati lahti saanud. 1982. a. alates olen kasvanud ka kurki, alguses vedasin kurke Leningradi turule kuni piiri sulgemiseni. Kurgi sortidest oli algul kõige parem „Libelle“, hiljem tulid sellised sordid nagu „Vilma“ ja „Kontserto“, mis olid juba mõruaine vabad. Kurgi kasvupind on olnud juba aastaid kuskil 450 m², kuhu mahtus 2000 kurgi taime. Kõige hullem oligi algul „Libellega“, kuna talle oli vaja mesilasi kurgi tolmutamiseks, hilisemad sordid ei vajanud tolmutamist, tänu sellele tuligi algul kasvatada ka mesilasi (12 taru). Mesi läks tuttavatele ja enda perele, väike osa ka müügis.“ (1.1.5.)

2.7. Osaühingu JASSI METS tegevusest

Osaühing Jassi Mets alustas oma tööd 1996. a. novembrist. Ühingu asutajaks oli Veiko Parts ja tegevusalaks kujunes metsateenuste osutamine. Oma nime sai osaühing Veiko Partsi poja Janari hüüdnimest.

Veiko Partsi poeg Janar 1990-ndatel.

Algselt oli plaanis tegelda vaid raietöödega, kuid varsti selgus, et turul läbilöömiseks ja konkurentsipüsimiseks on vaja osutada ka veeteenust. Mõne kuu möödudes liisiti metsaveokäru koos tõstukiga. Nüüd sai pakkuda klientidele ka nn. kompleksteenust, millest olid huvitatud väga paljud ettevõtjad. Lisaks vajaliku tehnika olemasolule aitas turul edasi pürgida ka tööliste väljaõppe organiseerimine. On ju igasuguse töö tegemise aluseks kvaliteet. Kui oled suutnud välja teenida inimeste austuse ja usaldusväärsuse, siis võiks ütelda, et pool tööd ettevõtluse jätkamiseks on juba tehtud.

Paari aastaga kasvas osaühingu Jassi Mets käive ja tekkis võimalus laiendada oma tegevust. Otsustati osta lisaks veel üks traktor metsaveokäru. Kui alguses oli metsas töölisi vaid kolm: Veiko Parts, Mati Parts ja Valdek Mund, siis nüüdseks oli saamehi juba kaksteist ja üks traktor ei jõudnud materjali nii palju metsast välja vedada, kui oli maha raiutud. Uue traktori ost võimaldas suurendada töö mahtu veelgi. Võeti juurde töölisi, kes hakkasid tööle kahes eraldi brigaadis. Sellega oli loodud tugev ettevõtte, mis pakkus oma klientidele kvaliteetset ja kiiret metsateenust.

Osaühingu peamiseks koostööpartneriteks olid erametsaomanikud, paljud firmad ja metskonnad. Triigi metskonnaga koostöös

Jaanus Mullamaa 1998. a.

tehti korda ka Roela Puusepajärve ümbrus: saeti maha kuivanud puud ja võsa, korjati prügi, niideti rohi ning veeti liiva. See suur töö tehti ära koos Roela poiste ja tüdrukutega, kes meid meelsasti aitasid. Kurb on ainult tõdeda, et paljud ei saa aru, et korras koduküla on uhkuseks ja auks igaühele meist ning prügi ei maksaks maha visata.

Lisaks heakorrastustöödele on osaühing Jassi Mets aidanud vanainimesi, kellel oli vaja tuua küttepuud kodu juurde või oli neil tarvis saagida. Tegevusalad on laienenud. Lisaks metsatööle ostame kokku raielange ja turustame saadava materjali. Rajasime maasika-vaarika istutusmaterjali kasvatuse. Samuti valmistame põllutööriistu marjaistandikele. (1.1.15.)

2.8. Osaühing METSLERIS

1993. a. loodi Aivar Eigi eestvõttel aktsiaselts AECO. Osteti riigimetsa, tegeldi metsa raie ja müügiga. 1995. a. soetati Belarus traktor metsamaterjali väljaveoks. 1996. a. sai aktsiaseltsist AECO osaühing METSLERIS, kus esialgu oli kolm töötajat. Hakati tegelema metsamaterjali ostu-müügiga. Roela Põllumajandusühistult võeti rendile hektarisuurune maa-ala, mida kasutati paberipuidu laoplatina. Firma arendes osteti riigimetsast kaks lanki ülestöötamiseks ja Belarus traktori asemele hangiti 1997. a. uus Valmet traktor. Samal aastal osteti ka Fiskars tõstukiga Scania, mida oli vaja puidu laadimiseks laoplatidel. 1998. a. lisandus metsaveoauto Volvo.

Roela Põllumajandusühistu lagunedes avanes soodne võimalus osta ühistult kaarhall, vormistatud on dokumendid ka kaarhalli ümber asuva 1 ha suuruse maa-ala ostuks. 1999. a. ehitati saepurupunker, kaarhalli olmeruumid (WC, saun, duširuum, puhketuba) ja kontor. Osteti ketassaag, järkamissaag ja autotõstuk ning alustati saematerjali tootmist. Kuna ehituslikku lauda on raske müüa, hakati tootma kaubaaluseid, esialgu käsitsi.

Kaarhall.

OÜ METSLERIS Aivar Eigi juhtimisel annab tööd 13 inimesele, kellest 7 on Vinni valla elanikud. (1.1.2.)

2.9. Osaühing AUTO RASIVERE

Neid suvemaju tehakse Rasiveres 2000. a.

Alates 1989. aastast on OÜ Auto Rasivere omaette bilansil tööstusettevõtte, mida juhib tänaseni Toomas Väinaste. Pääraamatupidaja Tiina Kiili on ettevõttes töötanud kümme aastat. Kui tegevust alustati, oli tööl 12 inimest, kes valmistasid KIT-ile külmletikilpe. Iga järgneva aastaga laienes tootmine: tehti leivakaste ETKVL-i leivakombinaatidele, puitvilla, mida vajasid klaasitööstus ja KIT oma toodangu pakkimiseks. Puitvilla valmistati haavast, kasest ja ka sanglepast. Veel oli ettevõtte nomenklatuuris vati-madratsid, mille valmistamisel oli ametis 5

naistöötajat, kes jõudsid kuus hakkama saada kuni 700 madratsiga (madratsid valmistati ajavahemikul 1989-1992). Madratsid läksid ETKVL-i varustusosakonnale, kes need omakorda edasi müüs suure Venemaa paljudes paikades. Kuid vabariigi taasiseseisvumisega kadus Venemaa turg ning ettevõtjatel tuli hakata otsima teid ja uut toodangut selleks, et ellu jääda, inimestele tööd ja leiba pakkuda.

Et ettevõtte tegeles edasi puiduga, siis ostime 1992. a. välisvedudeks auto Scania 12,5 tonnise haagisega, mis hakkas puitmaterjali Soome vedama. Samal ajal alustasime ka suvemajade tootmisega. See on jäänud meie ainsaks ja põhiliseks tootmisartikliks. 1995. a. teenis ettevõtte 350 000 krooni kuus, iga aastaga on müük tõusnud. Ettevõttel, kus töötab 24 inimest, on välja kujunenud oma kindel kundedering Saksamaal: Potsdamis, Berliini lähistel, Düsseldorfis. Eesti riik on nii väike, et pole võimalik tootmisega ainult kohaliku turu tarvis ära elada.

Rasiveres valmib ka aiamööbel.

OÜ Auto Rasiverel on vedanud inimestega, kes kõik on tublid töoinimesed. Tootmismah on meie ruumide kohta suur ning seda enam on tähtis iga töötaja suhtumine töösse. Meie inimesed on silmapaistvalt töökad. See lubab ettevõtlikul tootmisjuhil vaadata kaugemale ette. Ta näeb, et suudab tulevikus anda tööd 30 inimesele ning tõsta käivet 1,5 milj. kroonini kuus. Tootmismahu suurenemine on võimaldanud parandada töötajate töötingimusi ja teostada ammu plaanis olnud heakorratöid. (1.1.18.)

Toomas Väinastel jätkub aega ja tahtmist tegelda ka tootmisvälise tegevusega. Kahel perioodil oli ta Vinni Vallavolikogu liige, II koosseisu ajal volikogu esimees, 1993. a. jõudis ta lõpetada Eesti Põllumajandusülikooli majandusteaduskonna ökonoomika ja juhtimise eriala; aastaid oli ta kohaliku kooli lastevanemate komitee liige ja on praegugi veel Roela Rahva Maja solist.

OÜ Auto Rasivere kontorihoone.

Hõõvelpink ja meister Olev Väinaste.

Saeveski.

Siin valmivad uksed-aknad.

2.10. Oru Talu

Eesti Vabariigi taasiseseisvumise ajal töötas Oru Talu praegune omanik Mati Org Roela metstkonnas metstkonnaülemana. 1997. a. Roela Metskond likvideeriti ja töökoht koondati. Et

Oru talu 2000-ndate alguses.

Mati Org erastas 1995. a. Liiva metsavahi elamu ja majandushooned ja 1997. a. seal asuva 44 ha vaba maad, oli võimalik alustada talupidamist. Et talu maad olid teraviljakasvatuseks vähesobivad, kuid kõlbasid kasutada kultuurrohumadena, sai põhitegevusalaks hobusekasvatus. Et hobusekasvatus hakkab tulu andma aastate pärast, tuli leida ka muid alternatiive. Talus hakati tegelema metsataimede kasvatamisega ja taluturismiga.

Jõulueelseil nädalail põles Roela ja Tudu vahel suurte puude all heinamaal lõke, mis kutsus reisibüroo bussidega kohale jõudnud

lapsi Oru turismitallu, kus perenaine Riine ja peremees Mati Org koos abilistega pakkusid võimaluse kaasa lüüa jõulueelses taluelus. Lastele antakse sõita kõige vaguramad loomad. Teistest rohkem pidi lastele meeldima poni. Kuuris on ajahammaste vahelt päästetud ja üles putitatud vedruvankrid, millega sõit nüüd turismitalu külalistele suurt lõbu pakub.

1998. a. võeti vastu esimene jahituristide grupp Norrast ja 1999. a. atesteeriti ametlikult Oru Turismitalu kodumajutus.

Hobusetall mahutab 20 hobust, hetkel on tallis 14, enamus trakeenitõugu ratsahobused. Algajate ratsutajate tarbeks ja vankrisõitudeks on rahulikud tori hobused. Palgalisi töötajaid on võimalik kasutada vaid hooajaliselt, sest talu käive on väike. Talu ei ole koormatud ei võlgade ega

Riine ja Mati Org (taga) oma hobustega.

laenudega, kuid loodame paremini elama hakata Euroopa Liidu liikmesmaas. (1.1.13.)

Lastele meeldib kõige rohkem poni.

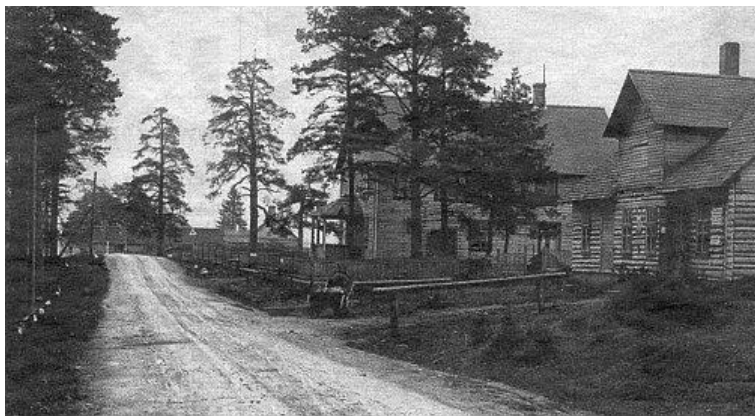

Belgia jahimees oma saagiga.

2.11. Riine Org'i Roela apteek

Mag. Pharm. Villem Zion sai 14.09.1925. a. loa asutada II järgu apteek Viru-Roelasse ning ametlikus nimistus esineb see esmakordselt 1926. a.

21. september 1944. a. oli Roela apteegi jaoks traagiline päev. Sõjamõllus põles maha vene-laste leekkuulidest tabamuse saanud apteegihoone, mille omanik oli proviisor Villem Zion. Õnneks suudeti kõrval-asuv hoone tulest päästa ja nii sai apteek 19. oktoobril 1944. a. selles tööd jätkata. Proviisor Villem Zion töötas apteegi juhatajana 1949. aastani. Apteegi assistendiks oli 1948. aastani tema tütar Elfriide Zion ja koristajaks 1961. aastani abikaasa Marie Zion.

Roela apteek 1920-ndate II poolel.

03. augustil 1949. a. asus juhatajana tööle pr. Marie Kaare. Töötada tuli halbades tingimustes. Maja vajab remonti, ruumid olid külmad, puudus kanalisatsioon, väljas oli vaid puurkaev. Kõrvalhooned olid lagunened. Kogu apteegi mööbel oli juhuslik ja vanadest kappidest ning laudadest kohandatud. Kauba toomisega oli raskusi. Varustada tuli ravimitega 15 kohalist Roela Haiglat. Marie Kaaret mäletatakse kui kena, vastutulelikku ja seltskondlikku inimest. Hilisemal ajal külastas pr. Kaare tihti Roelat, kus tal oli palju häid sõpru ja tuttavaid. Ta töötas Roelas 1963. aastani.

Uue juhataja leidmisega oli raskusi, kuni farmatseut Erich Talve avaldas soovi Roelasse tulla. Erich Talve töötas apteegi juhatajana 18.08.1964 kuni 01.01.1969. Sel ajal olid apteegi sanitariks Jekateriina Ale, siis Elsa Linamaa, hiljem abikaasa Helga Talve. Energilise mehena asus Talve kohe apteegi remondi ja ruumide korrastamise kallale, kuid asi liikus väga vaevaliselt. Erich Talve tööajast oli apteegis palju omavalmistatud mööblit, arhiivi hoidmise kapp, esmaabikapp, jaendamise laud, pudelite ja pakkematerjalide hoidmise kapp, sisse-müüritud destillaator jne. Apteegi kaubakäive oli väike, Erich Talve tegeles palju seeria-

viisilise ravimite valmistamisega. Tuntuimad olid pika koostisega välispidised ravimid, mida kutsuti vastavalt koostisele Roela reuma 1 ja 2. Neile ravimeile käis hr. Talve kuuldavasti ka patenti taotlemas, kuid edutult.

01. märtsist 1969. aastast töötab apteegi juhatajana Riine Org (Vunk). Samast ajast töötas sanitarina Anette Vunk. Apteegi töömaht hakkas tasapisi suurenema, 1970. a. võeti tööle ka jaendaja, kelleks oli Anna Bärengrub (Ivanova). Anna Bärengrub töötas apteegis 01.08.1977. aastani. Anette Vunk läks pensionile 01.01.1992. a. Samast ajast alustas sanitarina Liivi Nulk (Reivelt).

Pioneerid sorteerivad ravimtaimi Roela apteegis 1970-ndate lõpus.
Vasakult teine Riine Org.

Et apteek asub vanas puumajas on selle remont kestnud aastaid. 1970. a. asendati pilpakatus eterniidiga, 1972. a. remonditi saun, 1973. a. ehitati uus kõrvalhoone – puukuur. Sisetööd majas olid mahukad, sest läbisadanud katus oli rikkunud vahelaed, ka seinad olid vildakaks vajunud. 1980-ndaks aastaks sai maja enam-vähem korda ja Apteekide Peavalitsuselt saadud apteegimööbli sisustatud. Kanalisatsioon ja veevärk sai töösse 1990-ndate alguses. Roela apteek on tavaline väike maa apteek. Apteek on varustanud ravimitega Roela Haiglat, hiljem Roela Ambulatooriumi. 2. grupi apteegipunkt oli Tudus. Aktiivselt on tegeldud ravimtaimede kogumisega (leesikas).

1992. a. hakati reorganiseerima ka senist Apteekide Peavalitsuse süsteemi. Samal aastal olid 3 Vinni valla apteeki esimesed Lääne-Virumaal, kes moodustasid munitsipaalettevõtte Salvare, kuhu kuulusid Vinni, Viru-Jaagupi ja Roela apteegid. Et rahalisi vahendeid oli vähe ja ravimite hinnad ebastabiilsed, arvasime, et koos tegutsedes tuleme paremini toime. Nii ka oli. Kuna selline koostöö variant end peagi ammendas, sai järgmiseks sammuks AS Roela Apteek (30. jaanuar 1995), mis tegevuslitsentsi lõppemise järel sai ümberkujundatud Riine Org'i Roela Apteegiks (06. veebruar 1996). Apteegil on olemas nõuetekohane assisteerimisruum ja köök, mõlemas nõutavad kraanikausid ja soe ning külm vesi. Vahetatud on põrandakatted ja elektrijuhtmetistik, teostatud värvimistöid. Apteegile on ostetud arvuti, kaks külmkappi,

uuendatud mööblit. Seni puudub ventilatsioon. Roela alevikus on apteek tõesti väga vajalik. Nii kirjutas Riine Org. (1.1.14.)

Roela apteek 1990. a.

2.12. Maarahvas oma tohtrit ei pelga

Looduslähedase inimesena peab Tõnis Nurk elu maal enda jaoks ainuvõimalikuks. Linnas on ta end alati võõrana ja ajutisena tundnud, samas oleks linnaarstiks jäämine tema jaoks liiga lihtne tundunud. Nii otsustaski ülikooli arstiteaduskonna lõpetanud dr. Nurk Roela jaoskonnarstiks hakata. (3.3.)

Dr. Nurk meenutab: „Roela Jaoskonnahaigla asutati 1944. aastal Roela alevikus praeguses Tartu mnt. 33 majas. 1963. aastal, peale Roela külanõukogu likvideerimist, kolis haigla Roela külanõukogu hoonesse (endine vallamaja, praegune Roela Noortemaja) ja algsesse asukohta jäi ambulatoorium koos hambaraviga.

Hakkasin tööle peale ülikooli Roela Jaoskonnahaigla juhatajana 01. augustil 1977. a. Tol ajal oli haiglas kokku 25 ametikohta: arst, hambaarst koos abilisega, velsker, meditsiiniõed, haigla sanitarid, majahoidjad, autojuht, hobusemees, kokk, majandusjuhataja, sanitaarvelsker. Velskripunktid asusid Tudus ja Viru-Jaagupis,

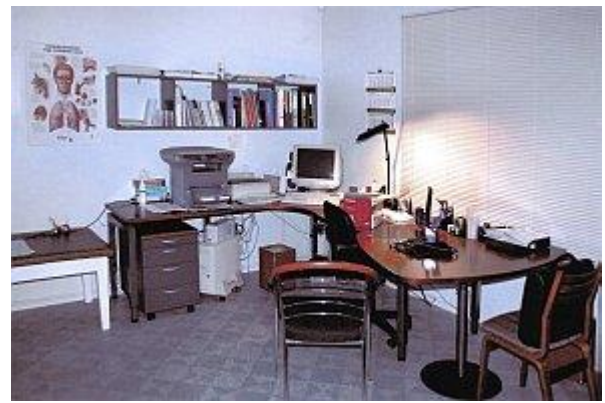
Tõnis Nurga kodu 2003. a.

mõlemas töötas velsker ja sanitar. Minu teeninduspiirkonnas elas ligi 3500 inimest. Viru-Jaagupi velskripunkt liideti 1982. aastal loodud Vinni Ambulatooriumi juurde. Roela Jaoskonnahaigla likvideeriti Rakvere Rajooni RSN Täitevkomitee otsusega 1979. aasta lõpul. 01. jaanuarist 1980 jätkas Roela Ambulatoorium, mille koosseisus oli 15 ametikohta. Maahaiglad ja -ambulatooriumid allusid Rakvere Rajooni Keskhaiglale. Vinni Külänõukogu võttis reformide käigus 1990. a. oma haldusalasse külänõukogu territooriumil asuvad koolid, lasteaiad, raamatukogud ja meditsiinasutused. Eraarstina alustasin töötamist 01. oktoobril 1994. aastal. Vähenes töötajate arv, kasvas töökoormus.

Perearsti reform käivitus Lääne-Virumaal alates 01. jaanuarist 1998. aastast. Moodustati perearsti nimistud, kuhu patsiente registreeriti avalduse alusel. Praegu on minu nimistus 1931 patsienti, kellest 230-l puudub ravikindlustus. Pearaha makstakse ainult ravikindlustust omavate isikute eest. Töötajaid on kolm: arst, med.-õde Roelas ja med.-õde Tudus. Käin Tudus vastuvõtul ühel päeval nädalas.“ (2.1.1.)

Ooteruum perearsti juurde 2003. a.

Tõnis Nurga kabinet 2003. a.

Tõnis Nurk teeb oma igapäevast tööd 2003. a.

Virumaa Teataja ajakirjanik Eevi Kuht intervjuueeris Roela ja Tudus perearsti Tõnis Nurka.

Kas teate, kui kaugel elab teie kaugeim patsient?

Muidugi tean, Suigu külas, Tudust seitsme kilomeetri kaugusel elab kaks peret. Neil ei ole siia maani elektritki.

Räägitakse, et maainimesed ei pääse arsti juurde ega linna uuringutele.

Külainimesed ei saa tõepoolest nii hõlpsasti liikuda kui varem. Bussid ei käi ja sõit maksab. Oleme püüdnud rohkem analüüse kohapeal võtta ja autoga laborisse saata.

Kas perearstil jääb inimeste jaoks piisavalt aega?

Ega haigekassalepingus ettenähtud 20 tunniga nädalas toime tule, mul kulub oma neli tundi rohkem. Maainimesed on oma hädadest rääkima tagasihoidlikud, aga kui jutule juba tulevad, tahavad ikka pikemalt kõnelda. Eks aega peaks hakkama paremini planeerima.

Kui palju inimesi tuleb teil teenindada?

Nimistus on 1931 inimest, aga 288-l neist puudub haigekassakindlustus. Paljudel pole töökohta ja tihti ei maksa firma sotsiaalmaksu. Ka mõni üksikettevõtja ei tasu seda. Inimesed peavad abi saama. Siin peaks ka vald aitama, sest eks töötus ole ka valla mure. Teine lugu on siis, kui inimene töötab ja maksu ei maksa. Seadus lubab kindlustuseta inimeselt nüüd ravimise eest tasu küsida. Enam-vähem ma ju oma kandi inimesi tunnen ja tean, kes töötab, kes mitte.

Mida muutis teie jaoks perearstisüsteem?

Minu jaoks mitte eriti palju. Töötasin eraarstina juba varem. Perearstinduses muutus aga rahastamine, sissetulek sõltub nüüd nimistus olevate kindlustatud isikute arvust.

Kuidas maainimesed pääsevad Tartu ja Tallinna tohtrite jutule?

Siin ei ole takistust. Kui inimene ikka tahab mujale minna, siis ta ka saab. Teatud uuringutele saab aga saata vaid eriarst.

Mida ütlete arstirohtude kallinemise kohta.

Võrreldes sellega, mis rohud varem maksid, on hinnad tõepoolest taevasse tõusnud. See kehtib ka juba varem kasutusel olnud ravimite kohta, kus hind on tõusnud 1,5-2 korda.

Praegu käib vaidlus ka originaal- ja nn koopiaravimite kasutamise üle.

Kõigepealt peab selgeks tegema, mis on mis. Originaalravim on firma poolt välja töötatud ja seda müüakse hinnaga, mis peaks katma väljaarendamiskulud. Praegu maksab uue ravimi turule toomine viissada kuni tuhat miljonit dollarit ja võtab üle kümne aasta aega. Sama toimeainega ravimit võib toota ka tehas, kes ei ole seda ise välja töötanud, vaid on ostanud patendi. Nõndanimetatud geneerilise ravimi hind sisaldab vaid tootmiskulud. Seda väita, et originaalravim on parem, ei ole küll õige. Ka geneerilised ravimid on samamoodi kontrollitud, aga seejuures 5-10 korda odavamad.

Mis aitaks siin selgust luua?

Et ravimikuluseid kokku hoida, oleks vaja kokkulepet, kuidas ja mida kompenseerida. Ühegi riigi ravikindlustus ei jõua originaalravimeid hüvitada. Aga eks nende müüjad ole tulnud siia selleks, et turgu võita. Uued kallid ravimid on kõrgelt üles kiidetud ja arstegi püütakse mõjutada. Nii tõrjutakse odavad ravimid kõrvale. Praegu ei tohi registreerimata ravimeid ka

enam apteegis müüa, seda võib teha vaid ühekordse müügiloaga. Arst saab neid aga apteegi kaudu hankida ja mina olen seda teinud.

Kas on võimalik, et paljude igatsetud Vene ravimid tulevad Eesti turule tagasi?

Kui Vene ravimite registreerimisel hinnaalandust ei tehta ja registreerimisinõuded jäävad sama karmiks, siis vaevalt et nad meie turule tagasi jõuavad. Need ravimid on nii ammu välja töötatud, puuduvad kliinilised katsetused ja uuringute dokumente pole olemas. Nende Eesti turule toomiseks peaks kehtima mingi omaette süsteem.

Praegu kulutavad inimesed palju raha loodustoodetele.

Toidulisanditena tuntud loodustooted müüakse mujal maailmas toidupoodides, aga seal on need palju odavamad. Ohutuid looduspreparaate võib kasutada enne arsti juurde minekut lihtsalt tervise tugevdamiseks. Aga loota, et need kasina toimega preparaadid mõnda tõsist tõbe aitavad välja ravida, pole küll mõtet. (3.1.)

2.13. Valdur Karu lugu

Valdur Karu meenutused olid järgmised:

„1966. a. sai minust Tudu Metsapunkti elektrik ning seitse aastat hiljem võtsin vastu vanema elektriinseneri koha Roela sovhoosis, kus hiljem sai minust peaenergeetik ja seejärel direktori asetäitja abitootmise alal. Olin selleks ajaks tegelnud „vooluringiga“ 31 aastat, kuid abitootmisega tuli mul alustada nullist, s.t et tuli kõike hakata õppima. Minu töö oli suuresti seotud varustamise-turustamisega. Täna nimetame niisugust tegevust äriks. Alustasin siiditrukiga. Selleks tuli välja õpetada neli inimest. Kogemustega õpetaja tõin Tallinnast kuu aja jooksul iga päev: hommikul tuli olla kell 8.00 Tallinnas, sealt õpetaja peale võtta ja Roelasse tuua ning õhtul ta pealinna tagasi viia. Ühe päeva jooksul sõitsin läbi 520 km. Paralleelselt sellega hakkasin tegema ettevalmistusi majandi kondiitri- ja vorstitsehhi rajamiseks. Kavas oli veel muudki (munapulbri valmistamine). Mitmed plaanid, ka munapulbri valmistamine, jäid NSV Liidu lagunemise tõttu ellu viimata.

Demokraatia arenguga tekkisid meil uued võimalused tegelemiseks ettevõtlusega. Sõnu „äri“ ja „äritegevus“ võis kasutada nii jutus kui dokumentides ning igasugused piirid selles puudusid. „Teha oli lubatud kõike, mis ei olnud keelatud,“ armastati ikka rõhutada. Eesti riigi seadused ei jõudnud äritegevusele järele ja kogu vastutus tuli eestvedajatel-tegijatel enda peale võtta. Tulnuks siiski ette näha, et niisugune asi, kus igaüks toimetab omaette, kuidas juhtub, lootes karistamatusele, ei saa igavesti kesta.

1990. a. 30. septembril alustas tööd kooperatiiv Roela, mille esimeheks olin mina, aseesimeheks valiti Rein Välba ja revisjonikomisjoni esimeheks Aivar Ljaš. Tegutsesime lihatöötlemise, õmblemise ja täispuidust mööbli valmistamisega. Töötajaid oli meil 16. Kogu vara – hooned ja seadmed – andis meile sovhoos võimalusega need välja osta. Tegime maksegraafiku ja alustasime tasumist rubladega ja lõpetasime siis, kui käibel

Valdur Karu 1980-ndate lõpus.

juba Eesti kroon. Siiditrükist pidime loobuma, sest Vene turg langes ära. Sellest oli kahju: täitsime ju tellimusi Venemaa 16 linnale. On mees, et raha liikumine Venemaalt siia oli ääretult aeglane. Kui Moskvast tehti ülekande Roelasse, siis raha kohalejõudmine võttis aega tavaliselt terve kuu. Jäi mulje, et raha saadeti käsipostiga Vladivostoki kaudu Eestisse. Ka ei olnud aeg küps ühistegevuseks. Ja juhtuski nii, et Kooperatiiv Roela likvideeriti 1993. a., selle baasil aga moodustati kolm erinevat ettevõtet:

- AS Karu ja Co – tegeles edasi õmblemisega
- AS Hunt ja Co – liha töötlemine
- FIE Aivar Ljaš – täispuidust mööbli valmistamine

Esimesest sai peagi OÜ Karu Õmblustöökoda, kus tegeldi naiste ja meeste tööriiete õmblemisega. Tellijaiks olid nii üksikisikud kui ka firmad. Käisime messidel, laatadel ja tegelesime müügiga vabariigi paljudes paikades. Töötajaid oli meie osauhingus 18, nendest 10 Roelast, ülejäänud kaugematest paikadest (Tallinnast, Märjamaalt, Varbolast). Kogu meie eksisteerimisaja jooksul tegeles meil õmblejatena 30 inimest, kellest kolmel oli vastav kutse, ülejäänute väljaõpe toimus kohapeal. Reeglina alustas õppija töölabaku õmblemist, edasi tuli juba töösõrmmikinas ja nii ikka edasi, kuni said selgeks kõik vajalikud võtted tööriiete komplekti õmblemiseks juurdelõikaja väljalõigatud materjalist. Tsehhi igapäevase töö korraldamise ja väljaõppe organiseerimisega ning juhendamisega tegeles meister pr Andra Kuul. Üheks minevaks artiklikaks oli meil „eestistatud vene buvaika Lee Cooperi stiilis“. Mäletan, et esimesel talvel ei jõudnud me tellimusi kuidagi täita, nii et tuli appi võtta abijõudu. See oli hea soe talvejopp kapuutsi, vettpeidava passe ja avarate varrukatega, mis

Karu õmblustöökoda 1990-ndate keskel.

lõppesid tõmblukuga. Selle mudeli autoriks julgen küll ennast pidada. Selle näidis õmmeldi valmis Tallinnas.

Kõigele vaatamata tuli 1998. a. septembris anda Lääne-Viru Maakohtusse pankrotiavaldus, sest me ei suutnud konkureerida kergesti kättesaadavate välismaiste kasutatud riidega. Tekkisid võlgnevused materjalide sisseostmisel. Üheks halvasti mõjuvaks asjaoluks oli ka minu tervise halvenemine – mulle määrati tähtajatu 3. invaliidsusgrupp. Arstide soovitusel võisin töötada rohke käimiseta ja raskusi tõstmata. Pankrotiavaldus rahuldati ja menetlus lõpetati 19. novembril 1999. a.

Ometi ei jäänud ma istuma, käed rüpes, vaid jätkasin füüsilisest isikust ettevõtjana, tegeldes transporditeenuste pakkumisega Eesti Vabariigi piires, laste mänguasjade tootmise, õmblemise ja ehitusremonttöödega. Sellesse aega kuulub ka kauplus Marta Magasin ruumide sisetööde tegemine eesmärgiga aidata elukaaslast Andra Kuuli tema mõtte teokstegemisel. Tuli ju arvestada euronõudeid toiduaineid müüvale kauplusele.

Nõusoleku kauplemisloa saamiseks andis tervisekaitse pärast remondi lõppemist. Kauplus alustas tööd aprillis 2000. Ja seal ma töötangi, järgides arstide ettekirjutusi. Õnneks ei keelanud arstid mõttetöö tegemist, mida äritegevuses rohkesti vaja läheb.“ (1.1.6.)

KOKKUVÕTE

Maal elav inimene teab, kui raske on täna midagi luua, ehitada, ei saa aga aru sellest, et just siis, kui elu maal hakkas edenema, tuli vabadus ning koos sellega aastatega loodu mõttetu, kibekiire lõhkumine, rahva vara laiali tassimine.

Põllumajanduse keerukas ja valulises protsessis, mis on kestnud pea kümme aastat, tekkis hulgaliselt mitmesuguseid tootmisüksusi Roela sovhoosi reorganiseerimise käigus. Need olid: OÜ Roela Põllumajandus, AS Ehel, AS Roela Ehitus, AS RVF, AS Roela Soojus, MTÜ Roela Rahva Maja. Neist on lõpetanud oma tegevuse: OÜ Roela Põllumajandus, AS Roela Linnukasvatus, AS Roela Ehitus. Maamehele omase visadusega rühivad edasi: AS Ehel, AS Roela Soojus, AS RVF, MTÜ Roela Rahva Maja.

On tore, et Roelas leidub inimesi, kes ei lase end hirmutada üldisest madalseisust külas, vaid on otsustanud jätkata oma esivanemate töid-tegemisi ning võtnud julguse hakata taastama talu.

Tänane edasiviiv jõud on see, et oma otsustes oled vaba: ise otsustad, ise teed ja vastutad.

Roela kandis lakkavad siiski viljaväljad, pole kusagil näha ohakakasvandusi – see teeb meele rõõmsaks. Kõik pole veel kadunud!

KASUTATUD ALLIKATE JA KIRJANDUSE LOETELU

1. Kirjalikud allikad

1.1. Käsikirjad

- 1.1.1. Reet Alavere kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.2. Aivar Eigi kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.3. Tiina Harjo kirjalikud mälestused. 2000, 2003. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.4. Leonhard Jürgensoni kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.5. Robert Jürgensoni kirjalikud mälestused. 2003. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.6. Valdur Karu kirjalikud mälestused. 2000. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.7. Ene Loik'i kirjalikud mälestused. 2000. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.8. Marge Loik. Ettevõtlusest Roelas: Kodu-uurimistö / Juhend. M. Tralla. Roela, 1995. Lk. 3-20. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.9. Alfrieda Lokk'i kirjalikud mälestused. 2003. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.10. Matti Merede kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.11. Toomas Moori kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.12. Jaan Neelokse kirjalikud mälestused. 2000. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.13. Mati Org'i kirjalikud mälestused. 2003. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.14. Riine Org'i kirjalikud mälestused. 2003. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.15. Veiko Partsu kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.16. Maret Rikma kirjalikud mälestused. 2000. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.17. Milvi Uuetalu kirjalikud mälestused. 2003. Säilitatakse Roela Põhikoolis.
- 1.1.18. Toomas Väinaste kirjalikud mälestused. 2001. Säilitatakse Roela Põhikoolis.

2. Suulised allikad

2.1. Suulised andmed

- 2.1.1. Tõnis Nurk (s. 1950. a., Roela perearst, elukoht Roela alevik, Tartu mnt. 33. Lääne-Virumaa).

3. Perioodilised väljaanded

- 3.1. Kuht, E. Maarahvas oma tohtrit ei pelga // Virumaa Teataja. 2002. 7. veebruar.
- 3.2. Kuht, E. Palasi metsade vahel uitavad lihavedid // Virumaa Teataja. 2001. 19. oktoober.
- 3.3. Kusnets, M. Roela tohter geenidoonorite vähesuse üle ei kurda // Virumaa Teataja. 2003. 12. veebruar.

4. Kirjandus

- 4.1. Prospekt Roela. Kohtla-Järve: Põhjarannik, 1991.

5. Fotod

- 5.1. Eller Tarmo tööd erakogust.
- 5.2. Tõnis Nurga tööd erakogust.
- 5.3. Asser Tralla tööd. Säilitatakse Roela Põhikoolis.